

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	158
Land:	Sudan
Kilde:	Det svenske Regeringskansliet, Utrikesdepartementet
Titel:	Mänskliga rättigheter i Sudan 2007
Udgivet:	12. marts 2008
Optaget på baggrundsmaterialet:	15. april 2008

Utrikesdepartementet

Mänskliga rättigheter i Sudan 2007

ALLMÄNT

1. Sammanfattning av läget för de mänskliga rättigheterna

Sedan Sudans självständighet 1956 har landet bara upplevt tio år (1972-1983) av fred.

Den 9 januari 2005 undertecknades, efter två decenniers inbördeskrig, ett banbrytande och heltäckande fredsavtal (Comprehensive Peace Agreement, CPA) mellan det Nationella kongresspartiet (NCP), i regeringsställning sedan statskuppen 1989, och den sydsudanesiska befrielse rörelsen SPLM (Sudanese people's Liberation Movement) och dess militära gren, SPLA (Sudanese People's Liberation Army).

I maj 2006 undertecknades i Abuja ett fredsavtal för Darfur mellan regeringen och en av rebellrörelserna, SLM (Sudanese Liberation Movement med ledaren Mini Minawi), under Afrikanska Unionens ledning. Avtalet Darfur Peace Agreement (DPA) har varit grund för fortsatta förhandlingar mellan regeringen och övriga rebellrörelser.

I oktober 2006 undertecknades ett fredsavtal (ESPA - Eastern Sudan Peace Agreement) mellan regeringen och den så kallade Östra Fronten (Eastern Front EF); avtalets genomförande fortsatte under 2007.

Trots dessa fredsprocesser är situationen för de mänskliga rättigheterna i landet som helhet fortfarande djupt oroande. Det finns tecken på att oroligheter nu börjar sprida sig till de nordligaste delstaterna liksom bland arabstammarna. Situationen för de mänskliga rättigheterna är allra svårast i Darfur.

FN, Afrikanska Unionens mission in Sudan (AMIS) och organisationer som Amnesty International och Human Rights Watch fortsätter att rapportera om MR-kränkningar mot enskilda personer i samtliga delar av landet. Dessa utförs av militär, polis och säkerhetstjänst. Det rör sig om godtyckliga frihetsberövanden, politiskt betingade arresteringar, tortyr, försvinnanden,

våldtäkter och tvångsflyttningar och skövling/förstörelse av privat egendom. Rebellrörelserna begår brott mot humanitär rätt i form av attacker mot civilbefolkning, personal från AMIS och FN samt humanitära hjälparbetare, rån av konvojer och kontor, kidnappningar, misshandel och våldtäkter.

Säkerhetstjänst, militär, offentlig förvaltning och rättsväsende lider av svår resursbrist och av årtionden av både systematisk politisk och godtycklig inblandning.

Pressfrihet infördes formellt i oktober 2006, men har återkommande inskränkts av regeringen. Självcensuren är utbredd. Under 2007 har justitieministern vid flera tillfällen utfärdat förbud för medier att bevaka vissa frågor, som när ledaren för Umma-partiet Mubarak Al Fadel Al Mahdi och ytterligare ett trettiotal personer greps, misstänkta för ett statskupp-försök i mitten av juli.

Cirka 80 procent av Sudans invånare bedöms leva under fattigdomsstrecket. Mellan 60 och 75 procent av befolkningen i norra Sudan lever på en US-dollar per dag och upp till 90 procent i södra Sudan. Årtionden av inbördeskrig, mycket höga kostnader för militär och säkerhetsapparat, korruption och annan misshushållning, skuldsättning och återkommande svår torka har lett till kronisk brist på hälsovård, rent vatten och sanitet samt utbildning i stora delar av landet.

Antalet internflyktingar uppskattas till 5,5 miljoner, varav två miljoner finns i utkanten av Khartoum. En betydande del av befolkningen är beroende av humanitärt bistånd. Sudan är ett av världens fattigaste länder, med stora inkomstklyftor, men med potentiellt betydande intäkter från stora oljefyndigheter, mineraler och jordbruk.

Med fredsavtalet CPA inleddes en demokratiseringsprocess, med självstyre för landets södra del. En gemensam statsledning skapades mellan Nationella kongresspartiet (NCP) och den sydliga befrielse rörelsen SPLM.

En interimgrundlag författades av de två fredsparterna, med begränsat deltagande från den traditionella oppositionen. En samlingsregering (GoNU - Government of National Unity), dominerad av NCP och SPLM, tillträdde under sommaren, liksom ett av parterna direkt utsett nytt parlament.

Fredsavtalet (CPA) stipulerar att allmänna val ska hållas på sex nivåer i hela landet senast i juli 2009. De omfattar även val av landets president och presidentposten i södra Sudan. En folkomröstning bland innevånarna i södra Sudan ska hållas 2011 om de tio södra delstaterna vill förbli i union med norra Sudan eller om de vill bilda en egen stat.

Rapporter förekommer om övergrepp i de områden i södra Sudan som kontrolleras av SPLM/A eller av olika milisfraktioner som nu avväpnats eller integrerats in i de reguljära arméerna. Särskilt allvarliga övergrepp har begåtts av den så kallade Herrens befrielsearmé (LRA) som verkar i norra Uganda och södra Sudan. Ett eldupphörsavtal ingicks under GoSS medling mellan Uganda och LRA i augusti 2006. Ramverket för ett fullständigt fredsavtal mellan

parterna förelåg i juli 2007. Internationella brottmålsdomstolen (ICC) har utfärdat fem arresteringsorder för LRAs ledarskikt.

Sedan DPA-avtalet i maj 2006 har situationen i Darfur försämrats betydligt och civilbefolkningen liksom Afrikanska Unionens fredsfrämjande trupper (AMIS) upplevde under 2007 den värsta våldsnivån sedan upproret började 2003.

Ett oöverskådligt kaos råder med inbördes strider också mellan rebellerna och med en omfattande laglöshet och organiserad brottslighet över gränsen till Tchad. Regeringsförband och Janjawids stod tidigare för de flesta övergreppen i Darfur, men under de två senaste åren har merparten av övergreppen begåtts av rebeller, i synnerhet av SLM med ledaren Mini Minawi som var den enda fraktion som undertecknat fredsavtalet DPA. I konflikten blandar sig också element ur den tchadiska oppositionen och tchadisk militär. Övergrepp mot civila begås av alla parter och omfattar mord, mordbrand, massakrer, försvinnanden, tortyr, misshandel, våldtäkter, sexuellt våld och egendomsförstörelse.

Runt fyra miljoner människor är i behov av humanitärt bistånd. Uppskattningsvis finns två och en halv miljoner internflyktingar och ytterligare 200 000 befinner sig i flyktingläger i Tchad och runt 100 000 i Centralafrikanska Republiken. Omkring 250 000 människor har dött som en direkt följd av striderna eller av svält och andra vedermödor.

Sedan 2003 rapporteras att kvinnor i internflyktingläger i Darfur utsätts för sexuella övergrepp av milis, rebeller, polis och militär. Övergreppen ingår som ett led i de stridande parternas krigsföring. Under 2007 har antalet rapporterade våldtäkter inne i internflyktinglägren ökat. Våldtäkterna begås på ett systematiskt sätt och i stor skala. De är ofta förenade med brutalt fysiskt våld och offren är många gånger unga kvinnorna eller rent av flickor. Efter påtryckningar utplacerade den sudanesiska regeringen poliser i internflyktinglägren i Darfur för att skydda kvinnorna. Men övergreppen har fortsatt, och inte bara av militär, lokal milis, janjawids och rebeller utan också av de poliser som har i uppdrag att skydda civilbefolkningen.

Internationella brottmålsdomstolen (ICC) har bedrivit en omfattande förundersökning av brott begångna i Darfur, på grundval av en FN-undersökningskommission 2004. Åtal väcktes av internationella brottmålsdomstolen ICC:s åklagare mot Sudans statssekreterare Ahmed Haroun och ledaren för janjawidmilisen Ali Kushayb den 2 maj 2007. ICC utfärdade en internationell arresteringsorder för dem i juni 2007. Sudans regering har genomgående motsatt sig ICC och dess jurisdiktion. Den hävdar att de nationella domstolarna är fullt kapabla att lagföra eventuella brott mot mänskligheten.

I fredavtalet DPA anges att en regional övergångsförvaltning ska upprättas och denna Transitional Regional Authority for Darfur invigdes i april 2007. Till ordförande har utsetts fd SLM ledaren, tillika presidentrådgivaren, Mini Minawi. En rådgivande folkomröstning ska hållas 2009 för att ta ställning till om det tidigare självständiga sultanatet Darfur ska bli en enda delstat eller förbli tre sådana. Regeringen har lovat att betala kompensation till offren.

Ett antal nationella och internationella enskilda organisationer verkar i landet. Vissa lättnader skedde under 2007 i de administrativa regler och processer som länge har hindrat organisationernas verksamhet. Allvarliga säkerhetsproblem, med återkommande angrepp från såväl regeringsstyrkor och anslutna organisationer som rebellrörelser, har dock kraftigt försvårat organisationernas arbete. En ny lag ger dock regeringen långtgående befogenheter att kontrollera organisationernas verksamhet.

FN:s flyktinghögkommissariat (UNHCR) och Internationella migrationsorganisationen (IOM) bistår med repatrieringen av flyktingarna respektive internflyktingarna till södra Sudan. Registeringsprocessen inleddes i oktober 2006. Under 2007 har närmare 100 000 flyktingar från grannländerna återvänt antingen självmant eller med UNHCRs hjälp. Ca 250 000 internflyktingar har registrerat sig för återvändande. Repatrieringen försenas dock av bristen på sociala tjänster i södra Sudan. Totalt beräknas 625 000 människor vilja återvända.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna för mänskliga rättigheter

Sudan har ratificerat:

- FN:s konvention om förebyggande och beivrande av folkmord.
- Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR)..
- Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ICESCR).
- Internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering (CERD).
- Konventionen om barnets rättigheter (CRC), samt de fakultativa protokollen om barn i väpnad konflikt (samt om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi)
- Flyktingkonventionen från 1951, samt det tillhörande protokollet från 1967.
- Afrikanska stadgan om mänskliga rättigheter och folkens rättigheter.

Sudan har undertecknat, men inte ratificerat:

- Internationella brottmålsdomstolens stadga (ICC).
- Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (CAT).
- Konventionen om rättigheter för personer med funktionshinder

Sudan har inte undertecknat eller ratificerat FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW) och heller inte de båda fakultativa protokollen till internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, som rör enskild klagorätt respektive dödsstraffets avskaffande. Sudan har varken undertecknat eller ratificerat det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr.

För närvarande utreds om landet kan ratificera FN:s konvention om icke-preskription av folkrättsbrott och brott mot mänskligheten.

Sudan har under 2007 granskats av FN:s MR-kommitté och FN:s barnkommitté avseende tilläggsprotokollet avseende försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi.

Sudans rådgivande MR-råd besvarar brådskande interventioner från FN:s specialrapportörer. Någon oberoende nationell kommission för mänskliga rättigheter har ännu inte tillsatts, trots att detta anges i CPA.

FN:s rapportör för mänskliga rättigheter i Sudan har fått besöka landet och regeringen samarbetar med denna, liksom med vissa tematiska rapportörer. Regeringen har som en följd av krisen i Darfur accepterat observatörer för mänskliga rättigheter från FN i Darfur.

FN:s råd för mänskliga rättigheter beslutade i december 2006 att skicka en expertkommission till Darfur för att studera situationen och lämna rekommendationer om tekniskt bistånd på mänskliga rättighetsområdet för Sudan. Vissa experter nekades dock visum i februari 2007 och i mars tillsatte rådet en expertgrupp bestående av tematiska rapportörer för att ta fram rekommendationer. Gruppens mandat avslutades i december 2007. Uppföljandet av gruppens rekommendationer som avser åtgärder på kort, medel och långsikt har övertagits av FN:s särskilda landrapportör för.

MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Sedan 2003 har ett sammanbrott skett av respekten för de mänskliga rättigheterna i Darfur. Ett mycket stort antal brott mot mänskliga rättigheter och internationell humanitär rätt har begåtts även under 2007 av både rebellrörelserna och regeringssoldater, polis och regeringsstödd milis (Janjawid). Uppskattningsvis har 250 000 människor dött som direkt eller indirekt följd av striderna i Darfur. Under 2007 har antalet rapporter om attacker mot byar, mordbrand, förstörelse av egendom, avrättningar, tortyr, godtyckliga frihetsberövanden, våldtäkter och våld mot kvinnor fortsatt.

Humanitära hjälparbetare bedriver verksamhet i en allt farligare tillvaro. Det humanitära tillträdet till alla behövande är ytterst begränsat på grund av den mycket dåliga säkerhetssituationen. Representanter för humanitära organisationer attackeras, mördas, kidnappas, bestjäls och utsätts för sexuellt våld. Afrikanska unionens (AMIS) personal har också under 2007 utsatts för attacker, dödsskjutningar och kidnappningar eller försvinnanden. Bland de mest uppseendeväckande är rebellattacken mot AMIS i Haskanita i slutet av september då tio AMIS soldater omkom.

Interimsgrundlagen förbjuder tortyr, men brottet definieras inte juridiskt. Från 1997 föreföll antalet tortyroffer minska men sedan 2003 har rapporter om tortyr ökat. Alla parter i Darfurkonflikten anklagas för tortyr eller misshandel.

I övriga landet är det huvudsakligen regeringens säkerhetsstyrkor som, enligt Amnesty International, ägnar sig åt tortyr. Denna riktar sig mot oppositionella till regeringen, bland annat studentpolitiker i Khartoum. Under 2007 bör särskilt noteras att medlemmar ur den politiska oppositionen påstås ha torterat för att få fram bekännelser om ett kuppförsök i juli.

Över hundra demonstranter greps och misshandlades i samband med en missnöjesdemonstration av pensionerade militärer i december 2007.

Under 2007 har internflyktingar fortsatt att göra våldsamt upplöpp i El Fasher, El Geneina och i Nyala, såväl slumområdena som lägren för internflyktingar runt Khartoum. Upproren har uttryckt befolkningens missnöje med bristen på skydd av regeringen och AMIS, och med regeringens fortsatta stöd till milis (Janjawids). Under hösten har framförallt internflyktinglägret Kalma utanför Nyala utsatts för flera stormningar av polis och militär som velat upplösa lägret. Internflyktingar har tvångsförflyttats till andra platser eller läger.

Under islamisk lag (sharia) tillämpas straff som amputering av en hand, korsvis amputering av vänster fot och höger hand, stening till döds och spöstraff. I praktiken verkar dessa straff tillämpas restriktivt. Regeringen har officiellt undantagit de tio staterna i södra Sudan från fysisk bestraffning baserad på sharia, och vissa undantag tillämpas också för kristna och andra minoriteter i norra Sudan. En uppmjukning av dessa straff verkar vara på gång under samlingsregeringen.

Enligt uppgift är fängelserna i mycket dåligt skick, överbefolkade, de sanitära förhållandena är undermåliga och mat saknas till alla fångar. Kroppslig bestraffning är ofta förekommande.

4. Dödsstraff

Det finns inga officiella siffror på hur många dödsstraff som utdöms och verkställs i Sudan. Minderåriga har dömts till dödsstraff. Den sudanesiska regeringen har uppgett att ca 500 personer har dömts till döden och väntar på avrättning. Dessa behandlas ofta sämre än vanliga fångar och får bära bojer dygnet runt. Enligt strafflagen kan dödsstraff utdömas för mord, dråp, apostasi (att överge sin religion), otrohet eller efter den tredje domen för homosexuellt utövande, liksom för ett antal brott rörandes rikets säkerhet. De senare kan röra sig om omrubricerade politiska brott.

Två unga flickor, som våldtagits, dömdes till stening till döds för äktenskapsbrott i mars 2007 av en lokal domstol i delstaten Gezira. Domen överklagades och straffet omvandlades till fängelsestraff. Två unga personer avrättades i december 2007 för mord och våldtäkt av en fyraårig flicka. En sextonårig dömdes till arkebusering för mordet på journalisten Mohammed Taha tillsammans med nio andra personer från Darfur. Domen har överklagats då arkebusering inte är en lagstadgad avrättningsform för civila, utan endast för militärer.

I södra Sudan gäller alltså dödsstraff men detta tillämpas inte på minderåriga, havande kvinnor och personer över 70 år. Införlivningen av barnkonventionen via fredsavtalet CPA har ännu inte resulterat i nödvändig lagändring.

5. Rätten till frihet och personlig säkerhet

Interimsgrundlagen förbjuder godtyckliga frihetsberövanden. Enligt gällande strafflag kan en person frihetsberövas i tre dagar utan åtal. Detta kan förlängas i 33 dagar efter beslut av chefen för säkerhetstjänsten och sedan i ytterligare 30 dagar efter godkännande av åklagarmyndigheten.

Enligt den nationella säkerhetslagen från 1999, som har företrädare framför strafflagen, kan en person som är misstänkt för brott mot landets säkerhet, hållas fängslad i tre månader utan åtal och detta kan sedan förlängas i ytterligare två gånger à tre månader efter beslut av chefen för säkerhetstjänsten. Personer har arresterats av regeringens säkerhetstjänst och sedan hållits fängslade under långa tider på okänd plats och utan möjlighet att kontakta advokat eller familj.

Under 2007 har antalet godtyckliga frihetsberövanden av politiskt aktiva personer ökat. Den 14 juli greps oppositionsledaren från partiet Umma (Reform and Renewal) Mubarak al Fadel al Mahdi, Ali Mahmoud Hassanein från DUP-partiet samt ett trettiotal pensionerade militärer misstänkta för ett kupp försök. Dessa hölls isolerade av säkerhetstjänsten i fyrtio dagar innan de fick träffa sina försvarsadvokater och familj. Samtliga frihetsberövade hävdar att de torterats i syfte att få fram bekännelser. I november inledde oppositionsledarna en hungerstrejk efter över fem månaders godtycklig frihetsberövande. Al Fadel försattes på fri fot den 2 december och övriga skulle få en rättegång i mitten av december. Den 31 december meddelade president Bashir amnesti för samtliga åtalade. Även medlemmar av SPLM har gripits och hållits isolerade. Den 23 november greps SPLMs pressekreterare Amar Najm Eddine på oklara grunder.

Interimsgrundlagen garanterar rätten att röra sig fritt samt resa ut ur landet. Kravet på formellt utresevisum har avskaffats. Det verkar i dagsläget inte finnas några problem för medborgare i Sudan att få ett pass utfärdat. Men i praktiken är det fortfarande förknippat med omständliga procedurer att få utresetillstånd. Det har dock blivit lättare för sudaneser att resa mellan norra och södra Sudan. I områden kontrollerade av SPLM/SPLA har befolkningens rörelsefrihet varit begränsad. Vissa oppositionella till regeringen har fortfarande svårt att resa in eller ut ur Sudan.

Kvinnors möjlighet att resa utomlands är fortfarande beroende av tillstånd från så kallad manlig förmyndare.

6. Rättssäkerhet och rättsstatsprincipen

Domstolarna är inte oberoende utan står under starkt inflytande av regeringen och presidenten. Under NCP:s enpartivälde genomfördes en betydande islamisering-politisering av befattningarna inom rättsväsendet. Detta skall ändras enligt fredsavtalet CPA. Under 2007 började grundlagsdomstolen arbeta.

Interimsgrundlagen införlivar CPA och Sudans internationella åtaganden vad gäller mänskliga rättigheter och humanitär rätt i nationell rätt och anger en rättighetskatalog för medborgarna. En lagkommission har inrättats för att se över den nationella rättens överensstämmelse med landets internationella

förpliktelser för de mänskliga rättigheterna. Det innebär krav på rättvis, opartisk och oberoende rättegång. I praktiken tillämpas ännu inte dessa garantier, delvis på grund av okunskap bland domarkåren. En nationell kommission för personal i rättsskipning har inrättats. FN:s utvecklingsprogram (UNDP) arbetar med att stärka rättssäkerheten och de juridiska kunskaperna inom rättsväsendet.

Enligt CPA ska oberoende nationella MR-kommissioner upprättas i såväl norr som syd. Arbetet med dessa två har dragit på tiden.

Domstolväsendet består av fyra olika domstolar: reguljära domstolar för brottmål och civilmål, särskilda säkerhetsdomstolar, militära domstolar och förlikningsmän samt kommissioner för att lösa stamtvister. Islamisk lag, sharia, tillämpas i norra Sudan. Södra Sudan har genom fredsavtalet undantagits från sharia. Icke-muslimer i landets norra delar undantas i ökande utsträckning från sharia.

De militära rättegångarna är hemliga och summariska. Specialdomstolarna har en blandad sammansättning av militära och civila domare och hanterar säkerhetsrelaterade mål. I samband med dessa rättegångar har försvarsadvokaten begränsade möjligheter att effektivt försvara sin klient.

Traditionellt har rättstvister hanterats av stamråd och förlikningsmän eller kommissioner, också i Darfur. Blodspengar (diya) och annan kompensation till brottsoffret eller dess familj döms normalt ut.

År 2001 införde regeringen specialdomstolar i nordvästra och södra Darfur. De kan behandla bland annat rån, grova våldsbrott, olaga innehav av vapen och brott mot rikets säkerhet. De åtalade tillåts inte ha en försvarsadvokat. Rättegångarna är summariska och domarna verkställs snabbt. Specialdomstolarna har dömt ut dödsstraff, "hudud" (amputationer) och långa fängelsestraff. Deras sammansättning har nu ändrats och består av enkom civila domare. Vissa möjligheter att överklaga har också införts.

På grund av omvärldens kritik ändrades bevissäkringsreglerna vid våldtäkt i oktober 2005. I november 2005 lanserade regeringen en särskild handlingsplan för att stoppa våldet mot kvinnor i Darfur. Denna har dock inte lett till någon väsentlig förbättring. En särskild domstol har inrättats för att beivra brott begångna av militär, polis och milis. Domstolen har tre filialer, en i varje provinshuvudstad: El Fasher, El Geneina och Nyala.

Det återstår att se om det sudanesiska rättsväsendet på ett trovärdigt sätt kan hantera brotten begångna i Darfur. Få anmälningar leder till åtal och av dessa anklagelser har få lett till fällande dom. Parallellt har Internationella brottmålsdomstolen (ICC) inlett sin förundersökning av övergrepp och gjort flera besök i regionen.

SPLM-kontrollerade områden i södra Sudan tillämpar en strafflag från 1925. Ny lagstiftning håller på att tas fram av det nyinrättade parlamentet för södra Sudan. SPLM har under tiden erkänt traditionella domstolar för att lösa civila och familjerättsliga tvister.

Straffbarhetsåldern i Sudan framgår inte tydligt av den nationella strafflagen. I nuvarande strafflag från 1991 anges att straffbarhet inträffar i samband med puberteten, vid 10-årsåldern. I praktiken förefaller 16 år dock vara den straffbarhetsålder som tillämpas. En ny strafflag och straffprocesslag är under utarbetande i parlamentet.

Lagen om en nationell människorättskommission, i enlighet med fredsavtalet CPA som uppfyller Parisprinciperna, antogs i november 2006. Kommissionen, som ska bestå av femton oberoende ledamöter. Dessa har ännu inte tillsatts.

De två fredsparterna har istället beslutat i december 2007 att inrätta en gemensam kommission för att säkra rättsväsendets oberoende och lagligheten i frihetsberövanden. Ett rådgivande regeringsorgan för mänskliga rättigheter (ACHR) finns och bistår med att besvara bland annat FN:s rapportörers olika appeller i individuella fall.

7. Strafffrihet

Strafffrihet råder enligt lag för säkerhetstjänsten, militären och polisen, för handlingar som utförs på order och i tjänsten. Den kan endast lyftas efter beslut av förbandsbefäl och justitieminister. Säkerhetstjänsten sägs också utöva effektiva påtryckningar på rättsväsendet. Sedan 2003 har endast 34 ärenden överlämnats till domstol för avgörande. Janjawidmilisen har i praktiken strafffrihet eftersom inga av deras brott utreds av polis eller lagförs, vilket bidragit till att undergräva befolkningens förtroende för rättsväsendet.

Sedan 2004 har omvärlden satt den sudanesiska regeringen under press när det gäller strafffriheten i Darfur. I maj 2004 inrättade regeringen en undersökningskommission för att utreda brott mot mänskligheten och mot humanitär rätt, främst begångna av rebeller i Darfur. Denna utredning ledde till att en särskild domstol inrättades i juni 2005 för att beivra dessa brott. Trots detta har endast få fall av lagföring av ansvariga myndighetspersoner och milismän (Janjawid) förekommit och ingen fällande dom har ännu avkunnats.

I september 2005 inrättades en nationell domstol för att beivra brott mot mänskligheten och humanitär rätt, med säte i Khartoum. Regeringen har också försökt använda förlikningskommissioner för hantera dessa övergrepp. President Bashir utfärdade i juni 2006 ett dekret enligt vilket han kan ge generell amnesti för brott, även grova.

FN:s internationella undersökningskommission utredde brott som begåtts i Darfur och rapporterade i januari 2005. Säkerhetsrådet beslutade att överlämna frågan till internationella brottmålsdomstolen (ICC). Internationella brottmålsdomstolen (ICC) har bedrivit en omfattande förundersökning av brott begångna i Darfur, på basis av en FN-undersökningskommission 2004. Åtal väcktes av ICC:s åklagare mot statssekreteraren Ahmed Haroun och janjaweedledaren Ali Kushayb den 2 maj 2007. En internationell arresteringsorder utfärdades i juni 2007. Sudans regering har genomgående motsatt sig ICCs jurisdiktion och hävdar att de nationella domstolarna är förmögna att lagföra eventuella brott mot mänskligheten.

8. Yttrande-, tryck-, mötes-, förenings-, och religionsfrihet m.m.

Interimskonstitutionen garanterar yttrande-, åsikts- och pressfrihet, men i avvaktan på ny lagstiftning är dessa friheter fortfarande inskränkta. Pressfrihet infördes genom att den formella censuren avskaffades i oktober 2006.

Regeringen har återkommande inskränkt pressfriheten, samtidigt som tidningarna tillämpar ett stort mått självcensur. Justitieministern kan suspendera utgivningen av tidningar och media samt ålägga dessa att inte bevaka vissa frågor. Han kan vidare väcka åtal om förtal av landet under 1991 års strafflag, artikel 130, vilket skedde mot tidningen Al Sudani i maj.

Det händer att journalister arresteras och tidningars utgivning suspenderas. Detta har skett ett antal gånger under 2007 för såväl engelsktalande som arabiska tidningar. En ny lag om medier och pressfrihet håller på att tas fram.

Chefredaktören för den fundamentalistiska islamistiska tidningen Alwifag, Mohammed Taha Mohamed Ahmed, hittades mördad i september i Khartoum. Journalister har också godtyckligt frihetsberövats när dessa försökt bevaka demonstrationer mot bland annat dammbyggen i Kajbar och Merowe i norra Sudan.

I södra Sudan har journalister haft vissa svårigheter att utöva sin yttrandefrihet.

Radio och TV står än så länge under regeringens kontroll. Tillgången till satellit-TV-kanaler, utländska radiokanaler och internet är god.

Enligt rådande lagar krävs tillstånd från regeringen för möten som omfattar fler än fem personer och polisen har godtyckligt ingripit mot möten. Mötesfriheten har dock blivit större sedan SPLM/A blivit del av regeringen och stora möten och demonstrationer har ägt rum.

Sydsudanesiska befrielse rörelsen SPLM har under 2007 blivit ett nationellt politiskt parti, med folkligt stöd i hela landet och föreningsfriheten för andra partier än fredsparterna har utökats. Efter Kairoöverenskommelsen 2005 ingår de traditionella partierna numera i samlingsregeringen. Trots detta befinner sig ledaren för DUP (Democratic Union Party) alltjämt i exil. Efter en tid av uppmjukning när den ledande islamisten och ledaren för Populära kongresspartiet (PCP) Dr. Hassan al-Turabi släpptes ur fängsligt förvar har nu det politiska klimatet hårdnat. Ett antal oppositionspolitiker och SPLM medlemmar har godtyckligt frihetsberövats under året.

Interimsgrundlagen garanterar religionsfrihet. Regeringen har tidigare behandlat islam som en statsreligion, men kristendomen är numera också godkänd. De tio staterna i södra Sudan har undantagits från sharia, liksom till stora delar icke-muslimska minoriteter i övriga Sudan. De kristna kyrkorna har känt sig diskriminerade, detta förväntas att ändras i takt med att fredsavtalet genomförs. Under 2007 inrättades den av CPA stadgade nationella kommissionen för icke-muslimers rättigheter i Khartoum.

9. De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Ett av NCP och SPLM utsett nytt parlament tillträdde under 2005. I detta parlament garanterades representation både från norra och södra Sudan och

från andra politiska partier. Några av de stora oppositionspartierna, som Ummapartiet, valde dock inledningsvis att bojkotta det nya parlamentet eftersom de tilldelades för få platser. Efter en överenskommelse som nåddes i Kairo 2005 fick oppositionen 21 platser i parlamentet och tre ministerposter i samlingsregeringen.

Fredsavtalet garanterade att president Bashir fortsatte som president. Den exakta tidpunkten för de fria val, som enligt fredsavtalet ska hållas mellan tre och fyra år efter undertecknandet, ska bestämmas av fredsparterna senast 2008.

En ny lag för politiska partier har antagits under 2007. I denna förbjuds regionala partier. Situationen för oppositionspartierna har under året försämrats. Fortfarande sitter den förenade oppositionen National Democratic Alliance under DUP:s ledare Al Sayed Mohamed Uthman Al Mitgami i Kairo. DUPs vice ordförande Ali Mahmoud Hassanein sitter fängslad sedan juli 2007. Ledare för utbrytarfalangen av Ummapartiets (Reform and Renewal) Mubarak Al Fadel Al Mahdi greps i juli misstänkt för att förbereda ett kuppförsök. Den förenade oppositionen omfattar bland annat Ummapartiet, SLM och Kommunistpartiet. SPLM-medlemmar har under året godtyckligt frihetsberövats, vilket var ett av skälen till att SPLM valde att avbryta samarbetet med NCP i oktober 2007.

I den mån oppositionspolitiker försöker verka i landet begränsas deras aktiviteter av restriktioner från säkerhetsapparaten. Sympatisörer till al-Turabi har gripits, Ummapartiets och SPLM:s huvudkontor har genomsköts av polis och flera politiska möten har brutits upp.

I södra Sudan har en dialog inletts med de oppositionella politiska grupperingarna och SPLM, den så kallade syd-syd-dialogen. Enligt fredsavtalet ska de oppositionella miliserna erbjudas att ansluta sig antingen till SPLM eller till den sudanesiska försvarsmakten (SAF), eller ingå i gemensamma militära enheter (JIU). Samtliga oppositionella miliser hade anslutit sig till endera sidan per 9 juli.

Fredsavtalet för Darfur från 2006, som ännu inte har vunnit allmän anslutning, anger att en regional övergångsförvaltning ska upprättas och denna sk Transitional Regional Authority for Darfur invigdes i april 2007. Till ordförande har utsetts f d rebelledaren, tillika presidentrådgivaren, Mini Minawi. En rådgivande folkomröstning ska hållas 2009 för att ta ställning till om det tidigare självständiga sultanatet Darfur ska bli en enda delstat eller förbli tre sådana. Regeringen har lovat att betala kompensation till offren.

Kvinnor har rösträtt. Andelen kvinnor är dock fortsatt låg i både den nationella samlingsregeringen, det nationella parlamentet och i den nya regeringen för södra Sudan. Nationalförsamlingen har dock beslutat att minst 25% av parlamentariker ska vara kvinnor. En nationell politik för att stärka kvinnans inflytande i samhället lanserades i mars 2007.

EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

10. Rätten till arbete och relaterade frågor

Interimsgrundlagen stadgar om rätten att bilda och gå med i fackföreningar. I praktiken har regeringen inskränkt denna rättighet. I södra Sudan finns inga fackföreningar. Förhandlingsfriheten är också inskränkt.

Grundlagen förbjuder tvångsarbete. Uppgifter gör gällande att tvångsarbete fortfarande förekommer; det kan då handla om personer som sedan tidigare tvingats till arbete, och verkar inte avse nyrekrytering av tvångsarbetare. Utsatta grupper är kvinnor och barn, vars betalning ibland är så låg att anställningsförhållandet liknar tvångsarbete.

Minimilönen för en arbetare var år 2007 cirka 50 US-dollar per månad. Det är långt ifrån tillräckligt för en skälig levnadsstandard, i synnerhet som levnadskostnaderna i Sudan ökar. Arbetsveckan är enligt lag begränsad till sex dagar per vecka och åtta timmar per dag. Detta respekteras i allmänhet. Sudan har ratificerat fyra av ILO:s åtta centrala konventioner om arbetstagarens rättigheter, som tillämpas i viss utsträckning.

11. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Hälsovården i Sudan är mycket bristfällig och dessutom kostnadsbelagd. Situationen är särskilt allvarlig i östra och södra Sudan där den kvalitetsmässigt eftersatta hälsovården endast beräknas nå 40-60 procent av befolkningen. I östra och södra Sudan saknas sjukvårdspersonal. Malaria, diarré och luftvägsinfektioner är de allvarligaste och mest utbredda sjukdomarna.

Spridningen av hiv/aids antas befinna sig runt tre procent och är alltså inte lika svår som på andra håll i Afrika. I och med repatrieringen av internflyktingar efter fredsavtalet, kommer dock uppgifter om ökad smittspridning. Undernäring och felnäring är ett stort problem särskilt bland barn. Situationen i östra Sudan inger särskild oro. Barnadödligheten beräknas till omkring 68 barn per 1 000 födda. Endast cirka 40 procent av befolkningen har tillgång till rent vatten.

12. Rätten till utbildning

Skolgången i Sudan är obligatorisk till och med klass åtta. Antalet elever som skrivs in i skolan är dock sjunkande på grund av folkförflyttningar. Det finns också stora skillnader mellan de olika regionerna i Sudan och mellan pojkar och flickor. Under 2002 var 78 procent av alla skolpliktiga barn inskrivna i skolundervisning i Khartoum, jämfört med endast 26 procent i södra Darfur. På grund av konflikten i Darfur har antalet inskrivna barn i skolorna i provinsen drastiskt minskat sedan 2003.

I södra Sudan börjar mindre än 15 procent av de skolpliktiga barnen skolan. Flickornas tillgång till primärundervisning i södra Sudan är bland de sämsta i världen. Andelen flickor i skolan varierar mellan 1-16 procent. I östra Sudan försöker regeringen införa mobila skolor och hälsostationer för att nå ut till nomadbefolkningen, där flickors skolutbildning är särskilt eftersatt. I de norra

delarna av landet har flickor i stort sett samma tillgång till skolutbildning som pojkar. Kvinnor är väl representerade på universitetsnivå i norra Sudan. Något universitet har inte kunnat verka i södra Sudan, sedan Juba-universitetet utlokaliserades till Khartoum under inbördeskriget. Detta flyttade dock tillbaka 2007.

13. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Den sudanesiska befolkningsmajoriteten åtnjuter inte rätten till en tillfredsställande levnadsstandard. 80 procent av landets befolkning lever på runt en US-dollar per dag. Inbördeskrig och torka har resulterat i att antagligen fler än 5,5 miljoner människor lever som internflyktingar under svåra förhållanden, även om spontant och assisterat återvändande påbörjats. Åttio procent av befolkningen beräknas få sin huvudsakliga inkomst från jordbruk. Jordbrukets ineffektivitet och sårbarhet för torka, tillsammans med pågående konflikter, har inneburit att delar av landet är i stort sett helt beroende av matbistånd. Särskilt internflyktingarna lever under mycket svåra förhållanden i utkanten av Khartoum.

OLIKA GRUPPERS ÅTNJUTANDE AV DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

14. Kvinnors rättigheter

Sudan har inte undertecknat FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW). Kvinnors och flickors situation är mycket utsatt i Sudan. Flickor gifts bort genom arrangerade äktenskap, ibland som ett led i att lösa stamfejder. I södra Sudan förekommer att flickor säljs tillsammans med boskap. En nationell kommitté har upprättats för att få slut på dessa traditioner; denna har dock inte givits tillräckligt med personal eller medel. Havandeskap i tidig ålder är vanligt. Våld mot kvinnor är ett stort problem.

Internflyktingarna är särskilt utsatta. För att säkra en inkomst bränner många sydsudanesiska kvinnor sprit, vilket är olagligt i norra Sudan. De grips ofta med sina barn och tvingas betala mycket höga böter eller sätts i fängelse. Den nationella kommissionen för icke-muslimers rättigheter lyckades i november få 1000 kvinnor och barn frisläppta från fängelserna i Khartoum gripna för olaglig sprittillverkning.

Såväl SPLA som regeringsstyrkor har under kriget i södra Sudan gjort sig skyldiga till bland annat bortrövanden och våldtäkter mot kvinnor.

I Darfur har övergrepp mot kvinnor utförts av polis, militär, milis och rebeller i stor skala. Det påstås att regeringsstyrkor, milis och Janjawid använt sig av våldtäkter som ett led i krigföringen. Exakta siffror på hur många tusen våldtäkter som begåtts under konflikten finns inte. Den tilltagande laglösheten gör kvinnorna ännu mer utsatta.

Fram till oktober 2004 rapporterades inte några våldtäkter på grund av en närmast oöverstiglig bevisbörda för offren. Få av övergreppen mot kvinnor har lett till åtal, många gånger på grund av det stigma som offret utsätts för av sin

omgivning. Problemen med en sammanvävd brottsbeskrivning av våldtäkt med äktenskapsbrott gör att kvinnan ibland fälls för brott istället för våldtäktsmannen i 1991 års strafflag (artiklarna 145 och 146). Under hårda påtryckningar har regeringen antagit en handlingsplan och de medicinska och juridiska processerna har förbättrats och förenklats. Med hjälp av FN:s utvecklingsprogram UNDP:s rättsstödsprogram har antalet anmälningar och rättsärenden ökat. På senare tid finns fler fällande domar.

Kvinnlig könsstympning är utbredd, särskilt i landets norra delar där 90 procent av kvinnorna är könsstympade, med allvarliga hälsoproblem som följd. Den allvarligaste formen av könsstympning ("faraonisk") är dessutom utbredd. Regeringen säger sig vara emot könsstympning, men har inte infört något förbud och könsstympning är därmed inte kriminaliserat. En ny etisk kod har utfärdats av Sudans medicinalråd som fördömer alla former av könsstympning.

Prostitution är ett växande problem. Det har förekommit att kvinnor döms till omänskliga bestraffningar, i form av prygel, för otrohet eller äktenskapsbrott i samband med våldtäkt, eller där motsvarande beteende från en mans sida skulle gå ostraffat.

15. Barnets rättigheter

Sudan har anslutit sig till barnkonventionen. Det finns dock brister i överensstämmelsen mellan konventionen och interimsgrundlagen och annan nationell lagstiftning.

I praktiken har regeringen gjort mycket lite för att komma till rätta med barnarbete. Enligt uppgift förekommer det att barn så unga som 10-12 år arbetar i fabriker och i jordbruket.

Praxisen med barnsoldater i armé, milis och framför allt SPLA, har minskat till följd av vapenstilleståndet och fredsavtalet 2005. Runt 7000 barnsoldater har registrerats och ingår i program för demobilisering och återanpassning. Herrens befrielsearmé (LRA), som verkar i gränslandet mellan Sudan och Uganda, består till stor del av kidnappade barnsoldater.

SLM/Mini Minawi ingick i mars en överenskommelse med UNICEF om demobilisering och återanpassning av dess barnsoldater.

Antal gatubarn ökar, enligt UNICEF:s beräkningar. I dagsläget finns minst 30 000 gatubarn i Khartoum.

Det förekommer att barn hålls fängslade som ett resultat av att de begått brottsliga gärningar men också i många fall därför deras mor dömts till fängelse. Barnen sitter tillsammans med vuxna fångar, vilket ökar deras sårbarhet. Minderåriga har dömts till hårda straff, och till och med till döden.

16. Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Någon folkräkning har inte gjorts sedan 1994. En ny ska genomföras senast i april 2008. Inför de stundande allmänna valen och folkomröstningen i södra Sudan har en sådan förberetts. Längre diskussioner har förts mellan de två

fredsparterna om etnicitet och religion ska ingå i frågeformuläret. Det finns mer än 300 olika befolkningsgrupper och mer än 130 språk i Sudan. I de norra delarna av landet utgör muslimerna en majoritet av befolkningen.

Muslimerna - och framför allt de arabiska folkgrupperna - har traditionellt dominerat regering, förvaltning och större företag. Islamisk lag gäller - med vissa undantag för kristna - i norra Sudan, vilket uppfattats som diskriminerande av stora befolkningsgrupper. Etniska dimensioner finns på konflikterna i och inom södra Sudan, Darfur, Övre Blå Nilen, Abyei, östra Sudan och tidigare även Nubabergen.

Arabiska och engelska är nationella och officiella språk. Diskriminering förekommer på arbetsmarknaden och inom utbildningsväsendet. Det har till exempel krävs godkänt inträdesprov i arabiska för att påbörja universitetsutbildning i norra Sudan, vilket försvårat för många studenter från södra Sudan. Detta ändras i takt med fredsavtalets (CPA) genomförande. Enligt de tre fredsavtalen ska den nationella statsförvaltningen, försvarsmakten och polisväsendet ge ökad representation åt sydsudanesiser, darfurier och östsudanesiser.

17. Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Enligt sudanesisk lag är det tillåtet att vara homosexuell, men homosexuella handlingar är straffbara. Straffskalan sträcker sig från prygel (100 piskrapp) till högst fem års fängelse vid första och andra dömda fallet av praktiserad homosexualitet hos den anklagade. Om personen döms för samma brott en tredje gång är straffet antingen dödsstraff eller livstids fängelse. Några domslut på senare tid är inte kända.

18. Flyktingars rättigheter

Som resultat av det tidigare inbördeskriget i södra och östra Sudan och krisen i Darfur, finns det enligt FN idag ca 5,5 miljoner internflyktingar. Många av dessa lever under slumliknande förhållanden i eller runt Khartoum (2 325 000), i Darfur (cirka två och halv miljoner) och på övriga ställen i landet inklusive i södra Sudan (ungefär 1,7 miljoner). Hälssituationen för interflyktingarna är allvarlig. I de områden där säkerheten gjort det möjligt att etablera hälsocentraler kan det noteras en viss förbättring av näringsvärdena för barn, men utbildning och andra sociala tjänster är mycket lite utvecklade.

Sudan har anslutit sig till 1951 års flyktingkonvention och varit generös med att ge fristad åt flyktingar från grannländerna. Landet har dock reserverat sig mot artikel 26 (rätten att flytta fritt inom landet). Sudan hyser cirka 350 000 flyktingar från i huvudsak Eritrea, Etiopien, Tchad, Uganda och Somalia. Sedan 2005 ökar strömmen av flyktingar från Eritrea i form av deserterade unga militärer.

Återvändande från norra till södra Sudan och från grannländerna har ökat efter fredsavtalet. En stor gemensam återbördningskampanj har inletts av samlingsregeringen med hjälp av UNHCR och Internationella organisationen för migration, IOM. Hittills beräknas en kvarts miljon människor har återvänt.

Khartoums guvernör beslutar med jämna mellanrum om tvångsförflyttningar av internflyktingar. Detta sker med hänvisning till behov för stadsplaneringen i huvudstaden. Uppskattningsvis 350 000 människor har drabbats av tvångsförflyttning och uppror och missnöjesyttringar slås ned med delvis brutala metoder. Förflyttningarna har inneburit förlorad egendom, ännu mer bristande sjukvård och hygien och svåra privatekonomiska och sociala påfrestningar för de drabbade. Vatten, hälsa, skolor och andra tjänster har inte funnits i de områden där flyktingarna tvingats slå sig ned. Varslen har varit korta och myndigheterna ofta hårdhänta.

19. Funktionshindrades rättigheter

Det saknas uppgifter om hur många personer med funktionshinder det finns i Sudan. Enligt sudanesisk lag ska människor med funktionshinder ges samma rätt till utbildning som övriga medborgare. I praktiken ges de en mycket begränsad hjälp och många är hänvisade till tiggeri.

Antalet funktionshindrade personer som behöver proteser och andra hjälpmedel har stadigt ökat under de olika inbördeskrigen, inte minst har många soldater, civila och barn drabbas av minskador.

ÖVRIGT

20. Frivilligorganisationers arbete för mänskliga rättigheter

Det finns ett antal oberoende lokala enskilda organisationer. Bland dessa är några utpräglade människorättsorganisationer, till exempel Sudanese Human Rights Group och Sudanese Organisation against Torture. En del organisationer har valt att verka från utlandet, men ett återvändande kan märkas.

Säkerhetspolisen gör allt oftare tillslag mot lokala enskilda organisationer, till exempel i samband med möten eller seminarier. Den försöker också hindra inresa till Darfur för ICC, delegationer från FN, och organisationer som Amnesty International och Human Rights Watch. Trots detta har övergrepp lyckats dokumenteras och ett antal fall där lokala aktivister blivit utsatta för förföljelse och fängslats av säkerhetsstyrkorna. I november 2007 genomfördes Khartoum Center for Human Right kontor av säkerhetspolisen och dess ordförande Amir Mohamed Suleiman greps.

21. Internationella och svenska insatser på området mänskliga rättigheter

FN:s mission i Sudan (UNMIS), FN:s utvecklingsprogram UNDP, FN:s barnfond UNICEF och EU organiserar kurser i mänskliga rättigheter för rättsvårdande och förvaltningspersonal. Svenska Rädda Barnen bedriver utbildning om konventionen om barnets rättigheter för militär och polis i norra Sudan och Darfur. Internationella rödakorskommittén, ICRC ägnar sig i huvudsak åt humanitär verksamhet och arbetar med fångutväxling mellan de olika sidorna i konflikterna i Sudan. En större utväxling mellan norra och södra Sudan skedde 2005. ICRC utbildar i Genèvekonventionerna om krigets lagar och den humanitära rätten för polis och militär både i norra och södra Sudan

och, i mån av tillträde, också rebeller i Darfur. Alla dessa verksamheter stöds av Sverige.

Den sudanesiska regeringen har i samarbete med FN förenklat en del av de länge svåra administrativa hindren för internationella organisationers verksamhet. Samtidigt har säkerhetssituationen på marken försämrats och det humanitära handlingsutrymmet har minskat ytterligare. Merparten av all humanitär hjälp måste nu ske med flyg. Regeringsstyrkor, rebeller och janjawidmilis har anfallit organisationers kontor, stulit deras bilar och biståndsmaterial samt begått övergrepp och hotat personal (se avsnitt 3 ovan).

En ny lag om enskilda organisationer har antagits. Lagen ger Sudans humanitära kommissionär långtgående befogenheter att kontrollera organisationernas verksamhet.

Afrikanska unionens liksom Förenta nationernas fredsfrämjande insatser har i uppdrag att skydda civilbefolkningen i sina insatsområden.